

5. března 2015

Stanovisko Pracovní společnosti nástavkových včelařů k povinnému vyšetření zimní měli

Rada Pracovní společnosti nástavkových včelařů (PSNV-CZ) prosazuje zrušení povinnosti vyšetření zimní měli. Bylo prokázáno, že v moderních nástavkových úlech je tato diagnostika nepoužitelná. Vyhodnocení zimní měli na celostátní úrovni obsahuje pouze informace o intenzitě varroózy v minulé sezóně. Opatření pro následující sezónu je nutné přijímat podle vývoje nákazy v průběhu včelařského roku.

Zastaralé informace příčinou chybných rozhodnutí

Jednou z příčin problémů je nefunkční systém centrální kontroly varroózy. Hlavním důvodem, proč systém nefunguje, je chybná interpretace výsledků vyšetření zimní měli. V moderních vícenástavkových úlech jsou tyto výsledky zkresleny reziduálním spadem do té míry, že poskytují pouze informace o napadení v minulé sezóně.

Podstatu problému detailně popisuje článek, který je uveřejněn v aktuálním čísle časopisu Moderní včelař.¹ Statistickou analýzou dat z období 2002-2013 bylo prokázáno, že výsledky vyšetření zimní měli úzce souvisí s intenzitou varroózy v minulé sezóně. Naopak nebyla prokázána žádná souvislost mezi výsledky zimní měli a množstvím kleštíků v následující sezóně. Tento poznatek je v přímém rozporu se současnou praxí v České republice, kdy podle vyhodnocení zimní měli Státní veterinární správa nařizuje léčbu v následující sezóně.² V důsledku toho je centrálně řízený systém tlumení varroózy v ČR o rok pozadu za realitou a pro přijetí opatření v chovné sezóně nevhodný.

Neléčíme, kdy je třeba

Tento dlouhodobý rozpor mezi teorií a praxí se plně projevil v loňské sezóně. Protože rok 2013 nebyl příznivý pro množení kleštíků, byly i výsledky zimní měli na jaře 2014 vyhodnoceny jako relativně příznivé. To se pak odrazilo relativně nižším rozsahem jarního léčení, nařízeného Státní veterinární správou dle platné Metodiky kontroly zdraví zvířat³. Zavedená je také praxe včelařů a místních včelařských organizací objednávat podle výsledků zimní měli v polovině dubna léčiva na letní období. Další přiojednání léčiv přes okresní organizace Českého svazu včelařů je nepružné. Pokud včelaři zjistí náhlé zhoršení nakažové situace, v mnoha případech nemají možnost operativně zakoupit léčiva, která by chtěli použít.

Léčíme, kdy netřeba

Naopak nyní očekáváme podstatně horší výsledky zimní měli, protože sezóna 2014 byla pro množení kleštíků mimořádně příznivá. Můžeme také předpokládat, že v důsledku úhynů a zhoršených výsledků zimní měli budou čeští včelaři v jarním období 2015, podobně jako v roce 2008, intenzivně a plošně léčit včelstva na většině území ČR. Protože již ale úhyny dobíhají a s kolabujícími včelstvy uhynuly i zdroje kleštíků v krajině, bude tento zvýšený zájem o zdraví včel zase o rok opožděný. Dá se předpokládat, že i bez jarní léčby bude letos pravděpodobně kleštíků málo, jak tomu bylo v pouhynových sezónách 2003 a 2008. Včelstva se budou zbytečně zatěžovat léčivými a tím souvisejícími rezidui.

¹ Bronislav Gruna: Potřebujeme povinné vyšetření zimní měli? Moderní včelař 1/2015, s. 22-24.
<http://www.modernivcelar.eu/clanky/potrebuje-povinne-vysetreni-zimni-meli.html>

² Státní veterinární správa v předjaří vyhodnocuje výsledky vyšetření měli a podle zjištěných parametrů nařizuje včelařům přeléčení v případě nadlimitního výskytu kleštíků v měli. Tato přeléčení nařizuje jak

individuálně, tak plošně na území celých okresů. Nařízení jsou součástí aktuálně platných mimořádných veterinárních opatření (http://eagri.cz/public/web/file/296116/MVO_Varroaza_2014.pdf) a metodiky kontroly zdraví zvířat (<http://eagri.cz/public/web/svs/portal/zdravi-zvirat/kontroly-zdravi-zvirat-a-vakcinace/mk-zdravi-zvirat-2014.html>). Podle aktuálně platných MVO a MKZ musí včelař na včelnici, kde ve vzorku měli byli zjištěni více než 3 roztoči na včelstvo, provést jarní dodatečné přeléčení včelstev. Dále se jarní léčení nařídí plošně všem chovatelům včel na okresech, kde bylo méně než 25 % výsledků vyšetření měli bez nálezu samiček kleštíka. Současně se nařizuje plošné letní léčení na okresech, kde bylo více než 25 % vzorků s více než 3 samičkami kleštíka na včelstvo.

Neřešené problémy ohrožují budoucnost včelařství

Podle našeho názoru dlouhodobé neřešení výše popsaných problémů v dohledné době povede k prohloubení krize českého včelařství a opakování hromadných úhynů. Je na čase zrušit povinnost vyšetření zimní měli a předpověď vývoje varroózy založit na jiném modelu a jiných vstupních datech. Nezbytně nutné je hlubší poznání cyklů přemnožení kleštíka v našich podmínkách. Léčebné zásahy je nutno provádět v souladu s aktuálním vývojem v sezóně.

Důvody, proč PSNV-CZ navrhuje zrušení povinného vyšetření zimní měli:

- 1. Včelař může sám dostatečně účinně monitorovat** intenzitu napadení svých včelstev kleštíkem včelím po celý rok. Vzdělaný včelař může tedy sám získat všechny potřebné informace pro efektivní rozhodování. Laboratorní vyšetření směsného vzorku zimní měli na přítomnost samiček kleštíka nemůže přinést tomuto včelaři žádné další užitečné informace.
- 2. Celostátní vyhodnocení je nepoužitelné** pro předpověď vývoje nákazy a nařízení plošného ošetření včelstev v následující sezóně. Vyhodnocení je založeno na chybných datech a mylných předpokladech, jak bylo zdůvodněno výše.
- 3. Chybné vyhodnocení zimní měli může vést k podcenění situace** a tím k zanedbání monitoringu a preventivních ošetření během léta. To přináší závažné důsledky zejména v kritických letech plošných úhynů. Rok 2014 je příkladem sezóny, kdy celostátní vyhodnocení zimní měli poskytlo uspokojivé výsledky, přesto došlo k hromadnému úhynu včelstev.
- 4. Zbytečné nadužívání léčiv.** Vyhodnocení zimní měli po úhynovém roce znamená vyšší počty kleštíků v měli a následnou vyšší intenzitu aplikace léčiv v době, kdy už to není nutné. To znamená nemalý nárůst výdajů na dotovaná léčiva a v neposlední řadě zbytečnou kontaminaci včelích produktů a riziko pro spotřebitele.
- 5. Zbytečné plýtvání veřejnými prostředky.** Laboratorní vyšetření vzorků měli je hrazeno ze státního rozpočtu částkou 25 Kč za vzorek. Při počtu přibližně 70 000 vzorků to znamená necelé 2 miliony Kč zbytečných výdajů ze státního rozpočtu. Závažná je zejména okolnost, že se ze státního rozpočtu hradí činnost, která českému včelařství spíše škodí.
- 6. Termínová kolize s optimální dobou pro léčení.** V období kolem zimního slunovratu je nejvyšší pravděpodobnost přerušení plodování včelstev. Plodová přestávka je jedinečnou příležitostí pro efektivní léčebný zásah proti kleštíčkům. Zcela v rozporu s principy vyšetření zimní měli je jinde v Evropě rozšířené a oblíbené ošetření kyselinou šťavelovou v bezplodém období, protože po tomto ošetření trvá vysoký léčebný spad po dobu mnoha týdnů.

7. **Zbytečná zátěž pro včelaře i včelstva.** Příprava směšného vzorku zimní měli je zbytečnou pracovní zátěží pro včelaře. Získání vzorku zimní měli je také zbytečným vyrušením včelstev ze zimního klidu. Důsledkem je zvýšení spotřeby zásob a celkové zátěže včelstva.

Návrh řešení

Podle našeho názoru je třeba stabilitu českého včelařství postavit na odborné úrovni a zodpovědnosti chovatelů včel. Samostatný a zodpovědný včelař musí dostat dostatečný prostor pro svobodné rozhodování. Podmínky v České republice jsou natolik proměnlivé v prostoru a čase, že není možné o způsobu léčby rozhodovat z centra a už vůbec ne na počátku včelařské sezóny. S tím souvisí také přístup k léčivům, který musí být pružnější, než je nynější centrální objednávání léčiv v dubnu. Léčiva by měla být snadno dostupná v lékárnách a u praktických veterinárních lékařů, což by bylo optimální i z hlediska legislativy o skladování a distribuci léčiv. Včelař, má-li v budoucnu obstát, musí být vybaven širší škálou metodik a větším výběrem dostupných léčiv a volit podle okolností způsob tlumení varroózy, vhodný do jeho podmínek.

Velkou zátěž českého včelařství do budoucna představuje značný podíl včelařů bez potřebných znalostí a zkušeností. Jejich špatně léčená včelstva a ulétlé roje představují trvalý zdroj problémů. Někteří nemají ani zájem o řádnou péči o včelstva. V mnoha případech by bylo lepší, kdyby s chovem včel skončili. Současný jednotný systém léčení a náhrad za úhyny pomáhá udržovat včelstva těmto chovatelům.

Mnohokrát zaznělo, že Státní veterinární správa nyní nemá, kromě vyšetření zimní měli, jiný podklad pro sledování vývoje varroózy, rozhodování a nařizování chovatelům. Toto ale nemůže být argumentem k obhajobě stávajícího stavu, pokud je prokázáno, že diagnostika zimní měli poskytuje podklady ve své podstatě mylné a zavádějící. Je na rozhodnutí státní správy, aby si zvolila efektivní způsob řízení oboru. Včelařské spolky mohou být nápomocny, ale zodpovědnost za konečné rozhodnutí je na Státní veterinární správě.

Toto rozhodnutí by mělo vycházet z podkladů, které budou alespoň částečně v souladu s reálným vývojem nákazy v sezóně. V tom případě by si měla Státní veterinární správa zajistit sběr dat v průběhu sezóny. Vhodným parametrem by mohlo být například napadení trubčího plodu v dubnu až červnu, vzorkování živých včel nebo přirozený spád v červnu až srpnu. Jedním z možných řešení je vytvoření sítě placených respondentů v různých regionech České republiky. Na úhradu nákladů spojených s tímto monitoringem by bylo vhodné využít veřejné finanční prostředky, nyní vydávané bez užítku na diagnostiku zimní měli. Abychom předešli účelovému obvinění, prohlašujeme, že PSNV-CZ nemá finanční zájem na zajišťování sběru dat pro státní správu.

Možných řešení je více. Máme za to, že situace v oblasti včelích nákaz naléhavě vyžaduje svolání pracovního jednání včelařských odborníků a sdružení. PSNV-CZ je připravena pomoci s hledáním východiska.

Rada PSNV-CZ